

Tony Curtis versei

Néhány szó Tony Curtisről

Tony Curtis walesi költő, egyetemi tanár (aki természetesen nem azonos a magyar származású amerikai színésszel) 1946-ban született. Évtizedekig a Glamorgani Egyetem megbecsült oktatója volt, aki elnyerte a Költészet Professzora rangot; az angolszász és kelta világban ehhez nincs szükség filológiai munkásságra, egy vagy több disszertáció írására, csupán néhány elismerést arató verseskötetre. Curtis kétségkívül legsikeresebb kötetete a *War Voices*, azaz *Háborús hangok* (1995, Seren), amely Flandriától Boszniáig, Oroszországtól Szuezig, Indiától Írorszáig, Vietnamtól a hidegháborúig és a koncentrációs táborok, a gázkamrák és krematóriumok világáig kalauzol bennünket. E külön egységet képező költemények közül 2021 őszén fordítottam le két itt olvasható újabbat, a rangos irodalmi díjra jelölt *A leves* és a *Látogatás Terezínbe* címűek után. Nem túlzás azt állítani, hogy minden szavában, minden írásjelében drámai erejű, meglehetősen hosszú, s érzésem szerint ugyancsak nem mindennapi vers a *Perek*. Ezt olvasva egyrészt egy nemrég komoly sikert aratott monodrámá juthat az Olvasók eszébe: a Molnár Piroska főszereplésével a Hatszín Teátrum színpadára került *Egy német sors*. A méltán komoly visszahangot verő a darab Goebels matrónai kort megérett titkárnője, Brunhilde Pomsel emlékiratai felhasználásával készült. De Tony Curtis sorai mögött felsejlik a nürnbergi per, pontosabban perláncolat világa és légköre, továbbá Wiesenthal tiszteletünkre mindmáig méltó, igazságkereső küzdelme is.

Curtis, aki egy igazi „walesi bárd”, a végtelenül sok évet megérett Brunhilde egyik névtelen pályatársnőjét helyezi verse középpontjába. Egy olyan,

az Újvilágba kivándorolt, csak keresztnévéről ismert, hétköznapi német asszonyt, akinek meglehetősen naiv amerikai férje, felesége iránti rajongásból, s élete párjának bebörtönzése miatti fájdalmában, megszállott holokauszttagadóvá vált.

A vers egyszerre történelmi és szerelmes költemény, olvasása közben eszünkbe juthat az is, hogy

az antológiaszerkesztő Tony Curtis, a *Pembrokeshire költészete*, a *Snowdonia költészete* és a *Szerelmem walesi módra* kötetek közül éppen az utóbbi révén lett igazán népszerű.

A második most készült fordításom, a *Leckék* egy megrendítő birkenauai pillanatkép, egy igazi koncentrációs tábori *couleur locale*, amelyet szűkszavúsága, férfias visszafogottsága miatt nem volt könnyű átültetni magyarra. Mint Tony Curtis minden holokausztról és a háborúról szóló versében, ebben az opuszában is csodálatra és elismerésre, továbbá a lehető legteljesebb stílűshűségre készítetett a számomra oly fontos és szeretett Wales egyik legnagyobb élő költőjének empátiája, érzélgés nélküli együttérzése minden idők magalázottjai, megszorítottjai, pusztulásba taszítottjai iránt.

Petrőczy Éva

Perek

Semmit nem hiszek el az egészből.
Semmit.

A hazugságok tetvek módjára megfertőzik ezeket az eljárásokat –
a vak bosszú bíróságát. Gázkamrákról papoltok –
hát mutassátok meg őket. Mind hamisak a fotográfiák.
Ahogy egy düsseldorfi férfi írta nekem –
Ó! Oda se figyeljetelek.

Hermine – a feleségem.
Szerető társam, amióta
az Amerikai Egyesült Államok földjére érkezett.
Sok-sok éve igazi állampolgár.
Amerikai – akárcsak én.
Hát hogy hihetnék el ennyi hazugságot?
Bosszú és vad érzelmek nyargalnak arratájt –
még egy zsidó képét is közszemlére tették,
csíkos tábori pizsamában.

Asszonyom mindössze irodista volt,
– kérdőívek, gépelés, számok, névsorok között.

Hát miért az ítélkezés?

Ach – ők nyolcszázhuszezer
pár cipőt emlegetnek.
Ékszereket, arany fogakat,
egy hegynyi jeggyűrűt. De hol van mindez?
Mutassátok meg őket – kell a bizonyíték.

Akik gyermekeket ölnek, csak állatok lehetnek.
Ti elhiszitek – hogy halálra kínozták őket;
s a nyitott sírok Aratóünnepét,
azt, hogy egy német pásztor
kettéhasított egy terhes asszonyt –
az egész pusztá propaganda,
a cionisták horror meséje.

Elég ebből a Majdanekből. El vele.

Amerikai zsidók műve ez a per.
Ez a Wiesenthal kész örült. Harminc éve vadászik – mára
megtanulhatna már felejteni.
Menjenek mind Phnom Penh-be, Ugandába,
az oroszokhoz,
– vizsgálgassák csak kétségeiket.

Mindössze azt tudom,
 hogy évekig asszonyom nélkül kell élnem.

El tudják képzelni, milyen iszonyú ez?

Egy éjjel hótakaró
 borult New York államra;
 mindenütt fehérrel írott
 sorok. Vele vándorlok álmaimban:
 felém fordítja a fejét, s
 megmozdítja gerincét, majd a csípője
 hívogat. Tovább vágat a fák
 közt kanyargó füst felé,
 elhagyva a menekülő
 küszködő menetoszlopát.

Hermine, én feleségem, én asszonyom,
 én szépséges ezüst kancám.

(Petróczi Éva fordítása)

Leckék

Pontosan a gödör peremén
 a történelem (egykori) professzora ezt
 tanította nekünk:

Számít minden fa, minden kiáltás,
 Minden halál, minden
 Pengeéles fű. Emlékezzetek minderre!
 Mi írkok vagyunk – közölünk
 Egy túléli tán
 És általa mi is a jövő részesei leszünk.

*A nedves, fekete föld lábunkat belepí.
 A fákon lövedékek kopognak.
 A nap fényében felszúkráznak az övcsatok.*

*

Birkenauban láttam egyet közületek.
 A krematóriumi Sonderkommando tagja volt
 Listákat körmölt a kemencék lángjainál.
 Kettétörtem a ceruzáját, s széttéptem a papírját –
 Egy szót sem szólt.
 A tűzbe vettettük vele mindezt.

Még mindig hallgatott.
 Aztán lelőttük, s belöktük őt a lángok közé.
 Visszaúton, a barakk felé menet
 Az égre írva olvastam nevét.

(Petróczi Éva fordítása)